

OBEC ŽATČANY

Naučná stezka „Žatčany včera a dnes“

ŽATČANSKÝ DVŮR A MLÝN

Mezi Žatčanským a Měnínským rybníkem stával již před několika staletími mlýn zvaný Na hrázi.

O tom, že mlýn byl součástí nejstarší zástavby Žatčan, svědčí, že měl číslo popisné 28. Mlýn byl od Žatčanského rybníka oddělen hrází (proto se mu říkalo Na Hrázi), pod níž se přiváděla voda

na mlýnské kolo. Díky rybníku bylo v létě v náhonu dost vody a v zimě náhon nezamrzal. **Když byl Žatčanský rybník v roce 1834 vypuštěn, přestal mlýn fungovat.** Posledním mlynářem byl Pavel Vrána. Ten nechal v roce 1834 naproti mlýna postavit děkovný kříž (po Floriánově kříži u kostela druhý nejstarší v obci).

Po bitvě u Slavkova v roce 1805 utíkaly po úzké hrázi (rybník nebyl zamrzlý) kolem hořícího mlýna oddíly I. a II. armádního sboru spojenců, na něž ještě střílelo francouzské dělostřelectvo, hlavně od kaple sv. Antonína nad Újezdem. **Tuto událost připomínají čtyři železné koule zazděné ve štítě mlýna.**

Využívání vysušeného Žatčanského rybníka pro intenzivní zemědělskou výrobu vedlo **ve 40. letech 19. století k postavení obytné části dvora v průčelí vlevo od mlýna** a hospodářských budov za ní. Mlýn byl přeměněn na sýpku a skladiště. Na dobových fotografiích je vidět, že celý objekt vypadal docela pěkně. Říkalo se mu proto i „zámeček“. Od roku 1890 patřil dvůr Biskupství brněnskému, které jej spolu s okolními pozemky pronajímalo. V roce 1949 byl dvůr znárodněn. Za doby hospodaření státního statku (od 1949) a jednotného zemědělského družstva (od 1958) bývalý mlýn zchátral a budovy dvora zasáhly necitlivé úpravy. **Ve dvoře sídlila správa zemědělského družstva, a proto se mu také říkalo „hrad“.**

Po roce 1989 budovy dvora přešly do správy Pozemkového fondu. V roce 2016 byl dvůr v restitucích navrácen Biskupství brněnskému.

Dvůr kolem roku 1947

Děti hrkající o Velikonocích roku 1938 před budovou bývalého mlýna

Dvůr v roce 2006

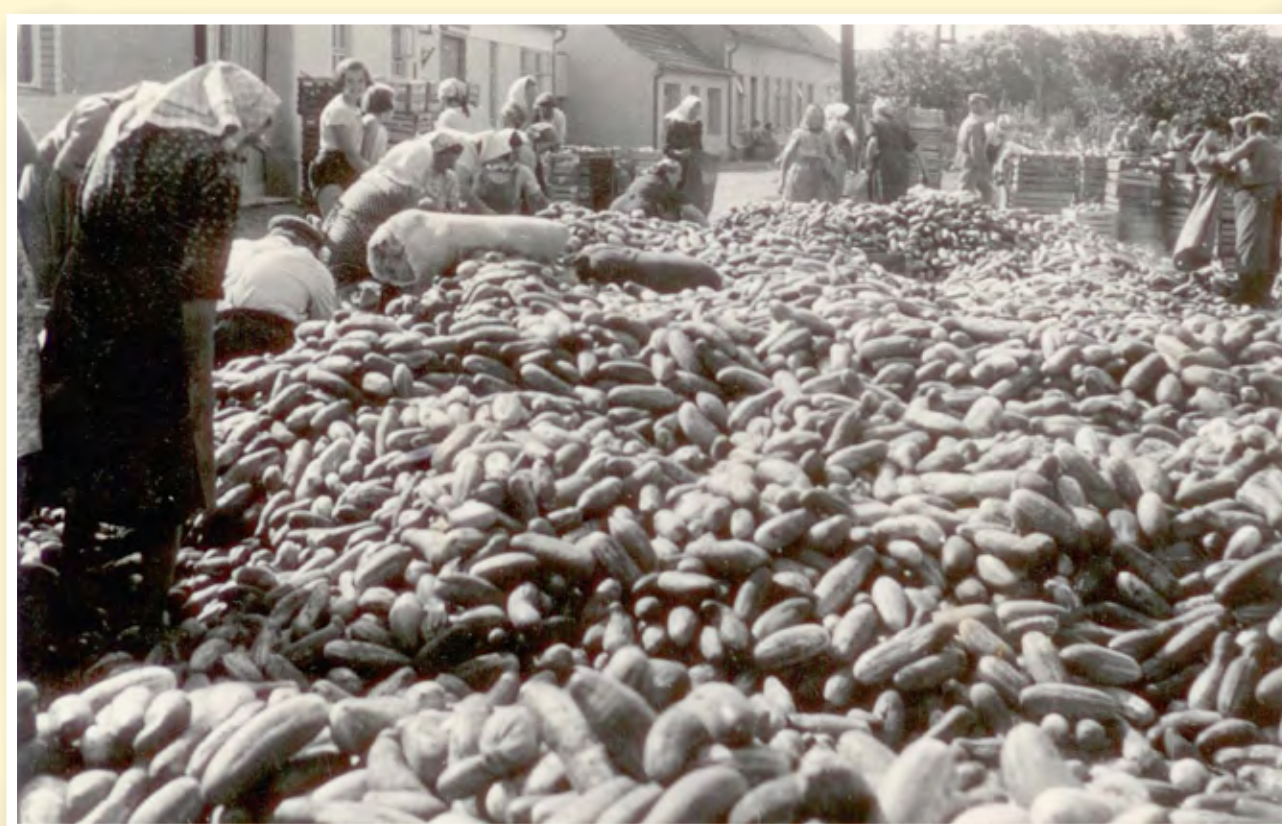
JEDNOTNÉ ZEMĚDĚLSKÉ DRUŽSTVO

V zemědělském dvoře sídlilo od roku 1958 Jednotné zemědělské družstvo Žatčany (JZD). Po roce 1948 rozhodla vládnoucí Komunistická strana Československa, že se zemědělství bude ubírat sovětskou velkovýrobní cestou. V roce 1949 se začala podle vzoru sovětských kolchozů zakládat jednotná zemědělská družstva. **Ustavující členská schůze JZD Žatčany proběhla 22. února 1950.** Zakládajících členů bylo 13 (z toho jen 4 zemědělci, ostatní byli dělníci – drobní držitelé půdy). Soustavným přesvědčováním pod různými sliby i výhrůzkami se v roce 1957 podařilo ke vstupu do JZD získat většinu zemědělců. V roce 1971 se JZD sloučilo se zaostávajícím JZD Telnice. V roce 1975 se sloučilo do velkého celku JZD Průboj Sokolnice.

Při transformaci družstva v roce 1992 se žatčanské družstvo osamostatnilo. V roce 1999 družstvo hospodařilo na 778 ha zemědělské půdy, mělo 130 členů a pracovalo zde celkem 43 zaměstnanců. V roce 2009 bylo přeměněno na akciovou společnost. Posléze ztratila společnost svou samostatnost a stala se součástí větší společnosti se sídlem mimo území obce.

Při výstavbě dvora byla naproti vybudována sušárna na cikorku (pražený drcený kořen čekanky využívaný jako náhražka kávy). V té době byla tato samota také nazývána Fabrika. **Sušárna zanikla v roce 1895.** Část jejích budov byla po 10 letech zbořena, **část přebudována na bydlení pro panské dělníky.** V období po roce 1948 státní statek bytový dům zmodernizoval pro svoje zaměstnance. Vedle ještě postavil dřevěný dvojdomek. Správu domu převzal po roce 1989 Pozemkový fond a podobně jako u hospodářských budov je nechal chátrat. V roce 2016 byl dům v restitucích navrácen Biskupství brněnskému. Mezi místními se označuje jako „**Bílý dům**“ kvůli původně bílé fasádě.

ZAJÍMAVOST: Žatčanské JZD se v 60. letech 20. století věnovalo pěstování salátových okurek a díky tomu dobře prosperovalo. Okurky se z vleček sypaly na hromadu a třídily na návsi před Čumpovým. Z polámaných okurek se měly dobře všechny kačeny a slepice v obci.

Třídění okurek na počátku 60. let dvacátého století